

Družba

Mračni blišč

Kako je berlinski nočni utrip postal svetovna atrakcija

Thomas Hüetlin, © Der Spiegel | Mladina 51 | 20. 12. 2013

Klub Laboratorij

V nedeljo ob pol petih popoldne zabava v berlinskem Berghainu traja že 16 ur in pol. V lokalu se kadi od sopen, kot bi bili na parniku. Polno je zgornje plesišče. Polno je tudi v drobovju mračne toplarne, kjer pleše kakih 400 ljudi. Čez 16 ur in pol se bo Berghain zaprl.

Berlinski nočni utrip sodi med največje, najbolj nenavadne zgodbe o uspehu v prestolnici. Sodobna povojna legenda se je razvijala okoli 40 let. To je kraj hrepenenja za ljudi, ki iščejo pustolovščino nočnega življenja: glasbo, ples, omamo, ekscese.

Od okoli enajst milijonov turistov, ki vsako leto obiščejo Berlin, jih okoli tretjino privabi predvsem nočni utrip, je pokazala raziskava agencije visitBerlin. Kot so napisali v Wall Street Journalu, ti obiskovalci v mestu pustijo okoli milijardo evrov.

Predstava državnega baleta v Berghainu

© AP

Obiskovalci prihajajo s poceni letalski prevozniki in spijo v poceni prenočiščih, pa Berlin kljub takšnemu skromnemu proračunu uspešno trži svoj antidisneylandski tematski park, sestavljen iz klubov, diskotek in bolj umirjenih lokalov z glasbo.

Zabava v Berlinu naj ne bi spominjala na grdi kapitalizem in hladno sapo denarja, temveč na večno podzemlje. Je nora, omamna, tudi umazana, temačna, nepreračunljiva.

»Berlin se je zavestno oprijel načel podzemne scene,« piše britanski časnik Guardian. Skrajno predrzno bi bilo, če bi delal reklamo sam sebi, če bi komercializiral svojo umetnost ali se pehal za denarjem. Berlinski klubi so produkt takšnega etosa.

Klubi so zvezdniki te scene, ki že desetletja vedno znova doživlja preobrazbo. Legende o nočeh v klubih, kot je Risiko, tehnorgije v Tresorju, seksualni ekscesi v Berghainu, v baru 25 in Watergatu – takšne noči so pripomogle, da je Berlin zaslovel in začel privabljati hedonistično občinstvo z vsega sveta.

Grafit na steni Berghaina

Zgodba se začne sredi 70. let v obzidanem mestu, polnem upokoencev, ovčarskih psov in mladih ljudi na begu pred neutrudnim kapitalizmom v družbi blaginje. Nadaljuje se v vnovič združenem mestu, polnem ruševin in zapuščenih zgradb, ki so jih na mah usposobili v prostore za zabavo. Danes berlinske noči potekajo v skrbno urejenem podzemnem okolju.

»V Risku ni bilo stolov in miz, saj ni bilo nobenega opravičila za počitek. Ni bilo hrane, saj so obiskovalci vendar imeli alkohol in mamila,« piše Hagen Liebing, nekdanji basist v punkovski skupini Die Ärzte, o pionirskih nočeh berlinskega podzemlja. Risiko takrat v 80. letih ni prinašal dobička, 80 odstotkov pijače so natararji razdelili brezplačno. Večinoma so morali že nekaj ur po odprtju v bližnji kiosk s hitro hrano po več palet piva v pločevinkah.

Na tej sceni so bili vedno tudi ljudje, ki jim je uspelo usmerjati razpoloženje. Poskrbeli so za zabavo, užitek. V 80. letih je bila to Gudrun Gut, članica ženske skupine Malaria!, lastnica trgovine z oblačili Eisengrau, organizatorica v m-clubu. V 90. letih je bil to Dimitri Hegemann s svojim Tresorjem. V prvem desetletju novega tisočletja je bil to Steffen Hack, imenovan Stoffel, s svojim Watergatom. To so bili preporoditelji berlinske noči, gonilna sila podzemlja. So oporne točke zgodbe, kako je mesto postalo nočni magnet, ki danes mračno sije po vsem svetu.

Številne klube je doletela podobna usoda kot Tresor. Zmlele so jih vse višje cene nepremičnin v združenem mestu. Kljub temu se je sprožil še tretji val berlinskega nočnega življenja.

Tako kot večina tistih, ki so prenovili Berlin, je tudi Gudrun Gut prišla kot begunka pred dolgočasjem Zahodne Nemčije. Zbežala je z ravninskega severa Spodnje Saške. »Berlin je takrat dišal po kebabu in premoğu, ljudje so se glasno pogovarjali na cesti. Bilo je živahno,« se spominja Gutova.

Do sredine 70. let v Berlinu ni bilo omembe vredne kulture obiskovanja nočnih lokalov. Obstajali so le lokali za starejše gospode in prostitutke ter diskoteka Rolfa Edna, kjer je bilo enako – le da ni bilo treba plačati. Romy Haag je s svojim lokalom s travestiti poskrbela za prvi kontrapunkt. Kmalu so se pojavili novi lokali, nočno življenje, prežeto s punkom in novim valom, ki se je popolnoma distanciral od Rolfa Edna in njegovega diska za občinstvo iz province. »Preprosto smo se tako odločili,« pripoveduje Gutova. »Bolje kaotično kot dolgočasno popolno. In da se po možnosti ni štiri ure razpravljalo o umazani posodi.«

Gutova in somišljeniki niso videli veliko tega, kar bi bilo vredno ohraniti. Sledila je popolna estetska prenova. Elektronska glasba namesto neskončnih kitararskih solov, neon namesto soja sveč, oglate ramenske blazinice namesto praktičnih, doma pletenih puloverjev in, očitno zelo pomembno, nove frizure. »Dolgi lasje so bili prepovedani. Na vsaki boljši zabavi je nekje sedel frizer in strigel,« se spominja Gutova.

Berghain, bivša toplarna

Sama je igrala pri skupinah Einstürzende Neubauten in Malaria!, v katerih so s čistimi, elektronskimi popevkami postavili temelje za glasbo, ki je zaznamovala Berlin. Trgovino z oblačili je odprla, ker je vsepovsod vladala puščoba, kamor si pogledal, samo C & A. Oblačila je krojila tudi iz plastičnih vrečk. Sredi trgovine je stal pletilni stroj, s katerim je pletla asimetrične puloverje. Klub m-club je vodila po vzoru newyorškega prizorišča nočnega življenja Clubs Area.

»Berlin takrat še ni bil svetovljansko mesto, temveč utrdba podzemlja, v kateri so se udomačili umetniki in eksperimentirali: filmski ustvarjalci, glasbeniki, umetniki, galeristi. Vse pomembne stvari so se dogajale ponoči. Šlo je tako daleč, da sem postala alergična na sonce,« pripoveduje Gutova.

A blagajna v Eisengrauu in m-clubu je ostajala precej prazna. Komerciala, to je bilo nekaj za Zahodno Nemčijo, in ljudje so se pred kapitalizmom iz Hamburga in Münchna počutili varne tudi zaradi zidu. Zid je ščitil nove boeme in zagotavljal, da so življenjski stroški ostali nizki. »Vsi so bili brez cvenka, a živeti je mogoče tudi z zelo malo denarja. Pijača je bila zastonj, obleke smo šivali sami, najemnina za enosobno stanovanje s straniščem na hodniku je znašala komaj 110 mark, elektrike pa nisem plačevala, ker sem blokirala števec.«

Knjiga Nočno življenje v Berlinu

A smelost in mladost nista dovolj, da bi človek noči tako lahko preživel v nedogled. Treba je bilo poiskati drugo gorivo. »Spid je pomagal ohraniti ta aktivizem,« pravi Gutova.

Takšen življenjski slog terja veliko moči. Nekateri, kot so bili Spliff, Nina Hagen in Ideal, so z novim nemškim valom dosegli uspeh, drugi so pregoreli. Gutova je razmišljala, da bi se preselila v Barcelono. A nato je padel zid.

Odrešitev. Čeprav je na to sprva gledala drugače: kot na zavzetje otoka z obzidjem.

Dimitri Hegemann je danes uveljavljen poslovnež. Svoj klub Tresor, najpomembnejši lokal zadnjih 40 let v berlinskem nočnem

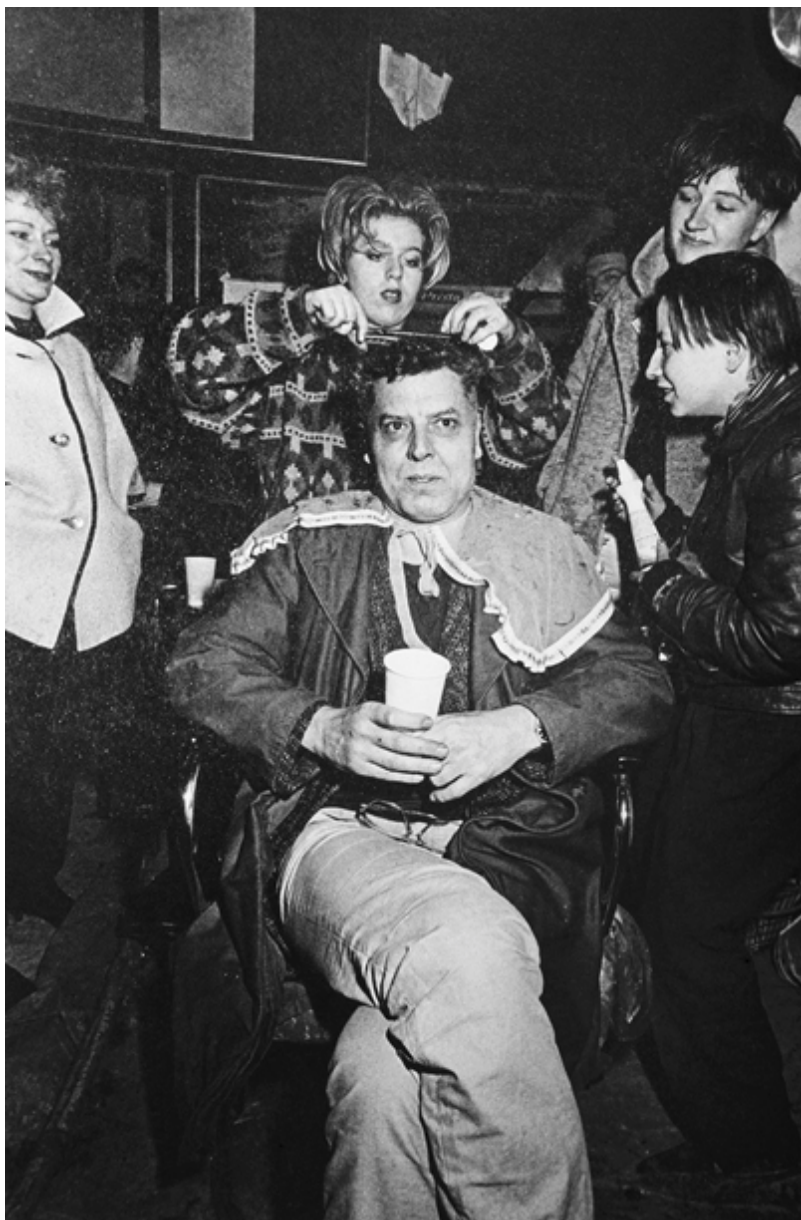
življenju, je uredil v nekdanji toplarni na ulici Köpenicker. Denar ga ne zanima več, zdaj se osredotoča na zdravo prehrano. Pred tremi meseci je postal presnojedec.

Nick Cave in Blixa Bargeld z ruskim vitaminskim napitkom v Loftu leta 1984

Na začetku 90. let je imel Hegemann drugačne skrbi. Zidu ni bilo več, mirni, pregledni Berlin je spominjal na ogromno mravljišče. Ruševine, barake, bunkerji so se spreminjali v klube, on, samooklicani raziskovalec prostora, pa ni imel še ničesar. Niti razpadajoče kletne luknje kjerkoli v mestu ne.

In to prav on, ki je veljal za enega od pionirjev protikulture, odkar je leta 1978 pristal v Berlinu, kamor se je preselil iz Münstra v Vestfaliji. V nekdanji čevljarni je uredil klub Fischbüro, v 80. letih je obdeloval vzhodni del mesta. Ko je na zabavah »na drugi strani« zmanjkalo pijače, je nabavil novo. Nekoč, ko ni bilo ničesar več, je izpraznil akvarij in v njem pripeljal pivo. Pisal je o punkovskem gibanju na vzhodu, o policistih, ki so s črno prebarvali napise No Future na jaknah najstnikov. In zdaj? Zdaj so bili na vrsti drugi.

»Dolgi lasje so bili prepovedani. Na vsaki boljši zabavi je nekje sedel frizer in strigel.«

Hegemann je bil živčen. Z dvema kolegoma se je zataknil v zastoju. Blizu Leipziškega trga so zagledali barako. Izstopili so iz avta, vstopili v barako in tam zagledali vrata. Stopili so skozi in zagledali temne stopnice. Spustili so se po njih in odprl se je prostor, ki se je ohranil od druge svetovne vojne: to je bil prostor s trezorji nekdanje blagovnice Wertheim. Dragulj med najdbami, ki je razkrival konec Nemške demokratične republike.

»S to kletjo sem dosegel velik uspeh,« pravi Hegemann. Navdušenje nad ponovno združenim mestom, dve desetletji protikulture v Zahodnem Berlinu in zdaj scena v Vzhodnem Berlinu, vse to se je noč za nočjo stapljalo v tej nekdanji shrambi denarja.

»To je bila ura podivjane inteligence, čudaško razmišljujočih dejavnih kulturnikov, ki v žepu niso imeli prebite pare, vendar so bili pripravljene zavzeti prazen prostor,« pripoveduje Hegemann.

Zvok za to novo svobodo, kot jo je poimenoval, je odkril že pred tem v Detroitu. Reducirana elektronska glasba. Hegemannov uvoz se je sprevrgel v zgodbo o uspehu z naslovom techno. A nov ni bil le zvok, novo je bilo tudi sodelovanje z gospodarstvom, ki so ga prej prezirali. Začetni kapital za Tresor v višini 20.000 mark je Hegemann dobil od nekega šefa v Philipu Morrisu. »Bil je edini, ki je takrat verjel v našo zamisel,« se spominja Hegemann.

Urejeni Chalet

Tresor je najpomembneje vplival na nočno življenje v 90. letih, na klube, kot so bili WMF, Bunker, Cookies, E-Werk, Love Parade, cestno povorko, ki je kmalu z daleč več kot milijon udeleženci prerasla vse dotlej znane razsežnosti. In to s sponzorskim denarjem podjetij in ljudi, s katerimi se Gudrun Gut in ljudje iz Risika ne bi rokovali niti po litrih piva in vrečki spida.

Zabava v Berlinu naj ne bi spominjala na grdi kapitalizem in hladno sapo denarja, temveč na večno podzemlje. Je omamna, umazana, temačna, nepreračunljiva.

Po številnih kratkoročnih pogodbah so leta 2005 Tresor podrli in tam postavili brezoblično poslovno zgradbo. Hegemann je v tem času zgradil gastronomski imperij z bari in restavracijami, podprl projekte, ki so stali veliko denarja in iz katerih se je že zdavnaj umaknil. Ostala mu je nekdanja toplarna na ulici Köpenicker. Za njeno vzdrževanje porabi milijone. Hegemann jo vzdržuje z običajnimi in neobičajnimi metodami. Kmalu naj bi pod njeno streho odprl bar. Vzdušje v prostoru, visokem kot cerkvena ladja, je nedavno dal ritualno očistiti. To so naredili budistični menihi. Zaznali so, da so se tam zbirale mučene duše.

Številne klube je doletela podobna usoda kot Tresor. Zmlele so jih vse višje cene nepremičnin v združenem mestu. Kljub temu se je sprožil še tretji val berlinskega nočnega življenja. V zgornjih nadstropjih nebotičnika na Aleksandrovem trgu so odprli Club Weekend, Berghain je v nekdanji toplarni blizu vzhodne železniške postaje, Watergate pa v dveh nadstropjih poslovne zgradbe na Kreuzbergu s popolnoma steklenimi pročelji na reko Spree in s teraso na vodi za zgodnja poletna jutra.

Watergate je leta 2002 odprl Steffen Hack, nekdanji radikalec, med drugim obtožen, ker je s kovalnim kladivom stolkel fasado ene od podružnic Deutsche Bank, zdaj pa že več kot desetletje vodi priljubljeni klub.

Ob sobotah zvečer osem varnostnikov skuša obvladati nočni naval. »Watergate je mednarodna zaščitena znamka,« pravi Hack. Prva leta je poskusil s spremembami, različnimi glasbenimi zvrstmi. Klub bi bil skoraj propadel. Nato je stavil na house.

Ni malo večerov, ko se na obeh plesiščih zberejo predstavniki vseh evropskih držav, pa še iz Združenih držav Amerike in Azije. Iščejo profesionalne storitve Hacka in njegove ekipe in mit o berlinskem podzemlju, od katerega večinoma ni ostalo dosti. Le če Berlin primerjamo z res strogo urejenimi mesti, kot so London, New York in Pariz, še vedno velja za otok svobode.

Klub Vizionarjev

Za nameček je Berlin v primerjavi z drugimi prestolnicami cenovno ugoden. Cene namreč še vedno ustrezajo zahtevam tiste socialistične kulture nočnega življenja, ki jo Hack hvali kot resničen dosežek. Čeprav tudi on že govori o piramidnem trženju in dobiva denar od Philipa Morrisa, Red Bulla in multinacionalke Anheuser-Busch Inbev, da na njegovi terasi lahko postavljajo senčnike in steklenice v njegove hladilnike.

Včasih se Hacku zdi, kot da bi z Watergatom ustvaril pošast. Takšno, ki podžiga zanimanje za Berlin in privablja ljudi, ki uničujejo to, zaradi česar je bil Berlin nekoč videti prijeten. Brezplačne prostore, nizke najemnine, občutek, da je s hladnokrvnim podzemnim utripom vedno nekaj taktov pred hladnim kapitalizmom.

Kadar Hack zvečer ostane doma, včasih slabo spi. Skrbi ga za najeto stanovanje na Kreuzbergu, promet mu gre na živce. Potem je tu še njegova najemna pogodba za klub. Potekla bo leta 2018. Vlagatelji vedno znova spravljajo lastnike hiš ob pamet. Zgradbo hočejo podreti in zgraditi novo z dvema dodatnima nadstropjema. »To se mi ne zdi ravno preudarno načrtovanje,« pravi Hack.

Preudarno načrtovanje – to je izraz, na katerega v vročici noči in svobode pravzaprav niso nikoli pomislili.

